

KOSTUUMAFDELING

Periode van $\pm$ 1760 tot $\pm$ 1790

Algemene informatie

In het Utrechtse Museum werden in ieder geval al vóór 1904 kostuums verzameld. In 1924 kreeg deze verzameling al een eigen ruimte, die voor dit doel tot april 1978 ononderbroken is gebruikt.

In hun stijlkamers kunnen musea in veel gevallen voorbeelden van meubilair tot zelfs uit de late middeleeuwen laten zien. Voor de meeste westeuropese kostuumverzamelingen ligt er een haast magische grens in de jaren 1750/60. Onze kennis van de kleding uit de periode tot $\pm$ 1750 berust vrijwel uitsluitend op gegevens die miniatures, beeldhouwwerken, schilderijen, prenten en tekeningen ons verschaffen. Door een bijzonder toeval of door bekendheid van een drager of draagster van een kostuum is wel eens iets bewaard gebleven van vóór 1750. Van daarna bezit men opeens zelfs vrij veel. De 18de eeuwse zijden stoffen zijn van een prachtige kwaliteit; daar kan het dus niet aan liggen. We moeten haast wel aannemen dat men in het midden van de 18de eeuw de eigen kleding voor het eerst is gaan zien als iets dat ook voor het nageslacht belangwekkend zou zijn. Ook bij het ontstaan van de eerste modetijdschriften, kort daarna, heeft soms de wens tot het vastleggen voor later van zaken uit de eigen tijd meegespeeld.

De verzameling bestaat uit kledingstukken die alle in meerdere of mindere mate "modieus" genoemd kunnen worden; klederdrachtkostuums, uniformen en andere speciale kostuums komen er vrijwel niet in voor. Kledingstukken van de gewone man en vrouw van vroeger zijn niet bewaard gebleven. Als ze afgedankt werden waren ze kennelijk meestal geheel versleten.

Wat U nu opgesteld ziet is dus afkomstig uit kringen waarin men het zich kon permitteren nieuwe kleding aan te schaffen voor de oude op was, louter om met iets moois, nieuws te voorschijn te kunnen komen, om bij te zijn. Aan de vrij goede toestand waarin de meeste stukken verkeren is ook te zien, dat ze gemiddeld niet veel zijn gedragen. In één oogopslag zal ook al duidelijk zijn dat het hier tot vrij ver in de 20ste eeuw om luxe kleding gaat van mensen die het merendeel van hun tijd aan ontspanning besteedden; iets anders laten snit en lengte niet toe.

Opvallend is, niet alleen in de verzameling van het Centraal Museum, de vrijwel totale afwezigheid van herenkostuums vanaf het begin van de 19de eeuw. De kleding van een modieuze heer is tot het einde van de 18de eeuw nog zo rijk en kleurrijk, dat niets door minderen afgedragen kan worden. In de 19de eeuw dragen de heren overwegend effen wollen stoffen; afdanken wordt dan wel mogelijk.

Vrijwel alle oudere kleding in deze zalen is gedragen door de nederlandse voorouders van diegenen die de stukken schonken, uitleenden of verkochten aan het museum. Toch kunnen we slechts gedeeltelijk spreken van nederlandse cultuurbezit; er was n.l. weinig oorspronkelijke nederlandse inbreng in het modegebeuren.

Uit de handen van verschillende eigentijdse nederlandse ontwerpers komen zaken die zeer de moeite waard zijn. Wil het museum zorgen dat daar ook in de toekomst concrete voorbeelden van aanwezig zullen zijn dan kan er niet gewacht worden op willekeurige schenkingen. Afgezien daarvan kunnen in het museum deze nieuwe stukken een beetje uit het isolement van hun eigen kleine modieuze wereld gehaald worden. Deze recente kleding wordt meestal regelrecht van de ontwerper/ster aangekocht.

Portret van Margaretha Kien-Buck door G. de Spinny, 1765

Eigentijdse doorsnee kledingstukken, waaraan geen speciale namen verbonden hoeven te zijn, worden óók verzameld. Ze worden pas opgesteld als ze uit onze dagelijkse omgeving verdwenen zijn, want door het verstrijken van de tijd zijn ze dan vaak interessanter geworden dan ze waren op het moment van hun komst in het museum.

Tot het midden van de 19de eeuw wordt al het naaiwerk met de hand verricht. Daarna wordt steeds meer de al iets eerder uitgevonden naaimachine gebruikt. De tijdwinst die de naaimachine heeft geschonken vervalt haast weer geheel door de na 1850 toenemende ingewikkeldheid van het snit en de garnering van de kleding.

De prachtige zijden stoffen van de 18de eeuw worden nog geheel met de hand geweven. Sinds 1805 wordt het weven van ingewikkelde patronen vereenvoudigd door de komst van de Jacquard-weefstoel, die overigens ook nog met de hand bediend wordt. Linnen, dat sinds het einde van de 18de eeuw steeds minder gebruikt wordt, en wol worden nog lang met de hand geweven. Mechanisatie vindt overwegend pas in de tweede helft van de 19de eeuw plaats. Aan het einde van de 18de eeuw gaat men steeds meer katoen gebruiken. In de katoenspinnerij treedt al vroeg mechanisatie op, in de -weverij wordt eerst nog veel thuis geweven geheel met de hand. Tegen het midden van de 19de eeuw wordt, voor het eerst in Mulhouse, het weven en bedrukken van katoen gemechaniseerd.

De ontwikkeling van de kwaliteit van de zijden stoffen, die altijd bij uitstek geschikt waren om aan kledingstukken een luxe effect te geven, verloopt in een negatieve lijn naar onze tijd toe. De zijde wordt steeds minder zwaar en sterk, daardoor wel soepeler.

Sinds het laatste kwart van de 18de eeuw komen de dynamische accenten vooral op de dameskleding te liggen. In de loop van de 18de eeuw is het silhouet van

de herenkleding eenvoudiger geworden. Tegen het eind van de 18de eeuw moeten de heren als het ware ook hun kleuren inleveren. De herenkostuums worden dan in hun geheel soberder, daardoor ook praktischer, ingesteld op de eisen die een meer bezig leven ook aan kleding van de welgestelde man gaat stellen.

De veranderingen in de herenmode voltrekken zich verder vrij geruisloos.

Op de vrije, luchtige mode voor de vrouw in de napoleontische tijd komt een reactie die haar weer dwingt zich te kleden als een elegant luxe-wezen. De net verworven bewegingsvrijheid gaat langzamerhand weer verloren. Alle fantasie concentreert zich voorlopig vrijwel uitsluitend op de damesmode, die haar bestaan rijk bloeiend voortzet. Na een korte periode, waarin de vrouwenkleding dus een bepaalde functionaliteit bereikt, moet er nog meer dan een eeuw voorbij gaan voordat functionaliteit definitief mogelijk wordt.

Grote vindingrijkheid is vaak nodig geweest voor het bedenken van hulpmiddelen, die onder de bovenkleding de telkens wisselende silhouetten moesten creëren. Ten koste van bewegelijkheid en gezondheid moest de vrouw vormen te voorschijn toveren, die ze zelf beslist niet bezat.

Omgangsvormen waren veel strenger dan tegenwoordig, kledingvoorschriften waren het ook. Men moest zich kleden niet alleen naar leeftijd, maar ook naar rang en stand, het uur van de dag, verschillende gelegenheden en gebeurtenissen.

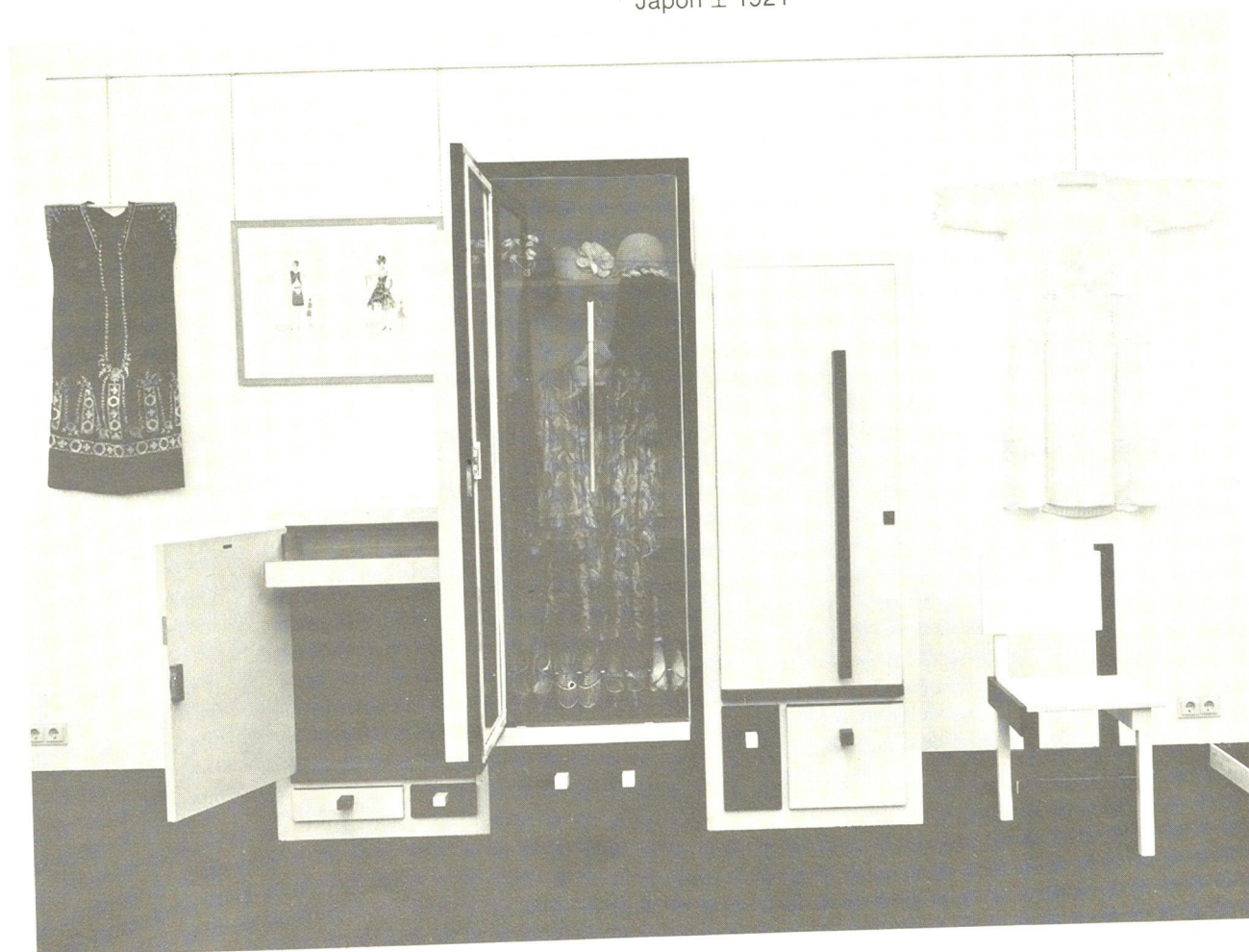
David van der Kellen: de kunstenaar zelf met zijn gezin(?), omstreeks 1855

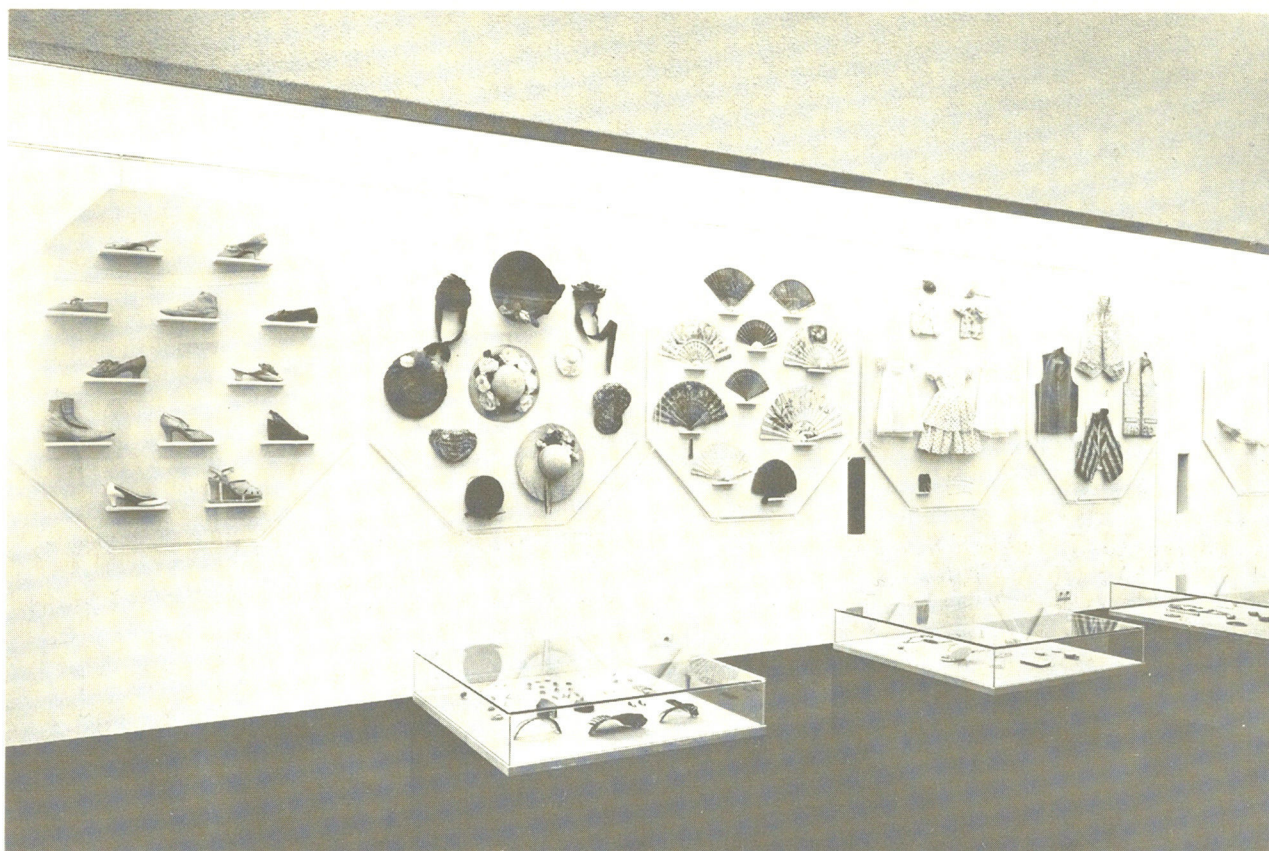
Ongedwongen kleding, i.v.m. de landelijke omgeving.

Japonnen van ± 1830 tot ± 1885

Japon ± 1925
Kast door S. van Ravensteyn, 1924
Japon ± 1921

Opstelling met eigentijdse mode (wordt regelmatig veranderd)
Kledingstukken van Mac & Maggie voor voorjaar 1982

Uitgave
Tekst
Foto's
Druk

: Centraal Museum, mei 1982
: Hanneke Adriaans
: Ton Hulskamp
: Drukkerij Elinkwijk